

CHEFS DES NATIONS ALLIEES
DONT LE QUARTIER GENERAL
EST EN GRANDE-BRETAGNE

LEADERS of
WHOSE
ARE

DE TWEEDE WERELDOORLOG *DE ZOMER VAN 1940*

Dossier voor het 5e en 6e middelbaar

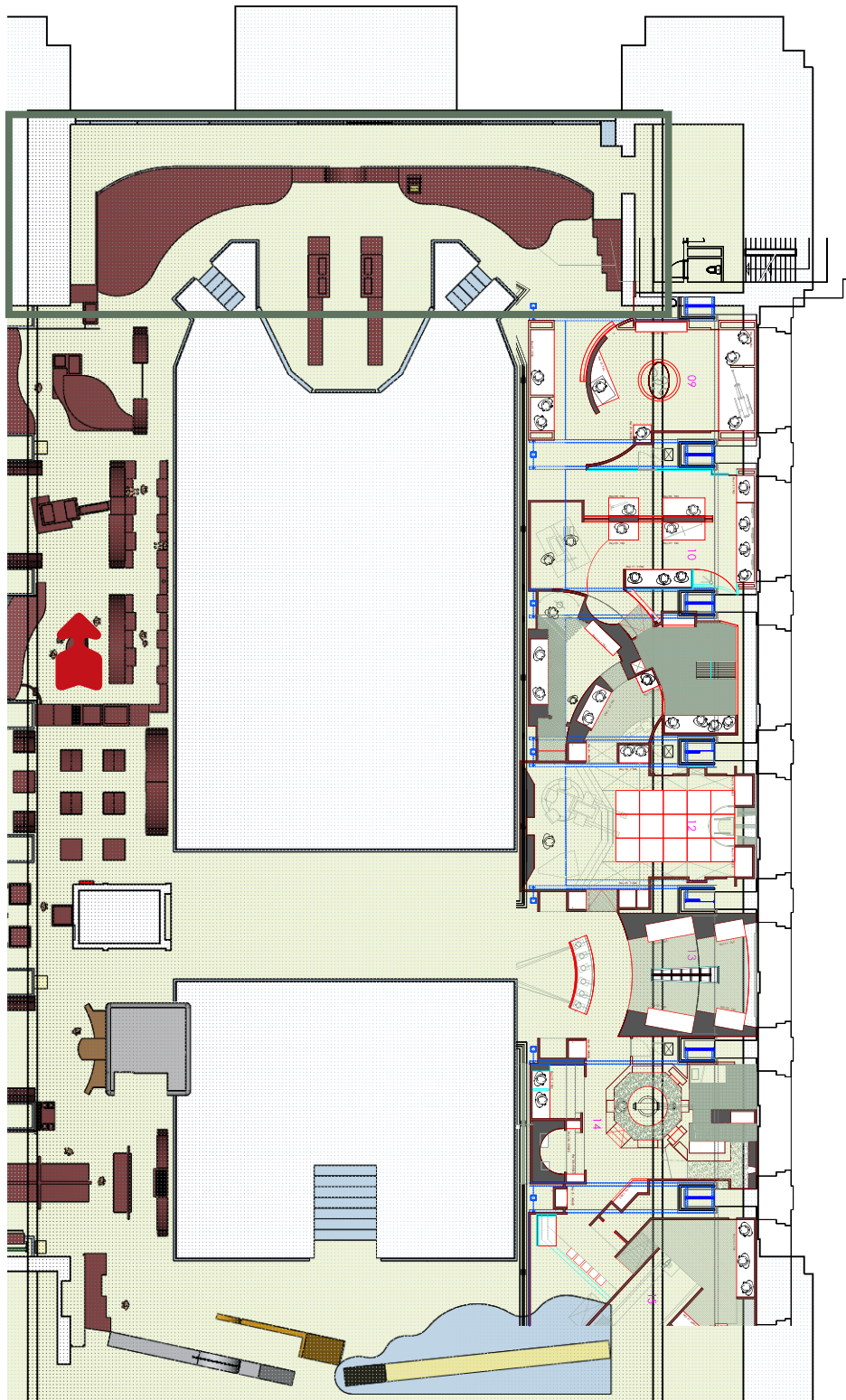
Educatieve Dienst

Inhoudstabel

<i>De zomer van 1940</i>	
Plan	3
Vóór het bezoek	4
Tijdens het bezoek	11
Activiteitenfiche	14
Activiteitenfiche (oplossing)	18
Glossarium	22
Bibliografie	25
Het pedagogische aanbod van het WHI	28

Plan 2de verdieping

De zomer
van 1940

Vóór het bezoek

De zomer van 1940

Thema: de burgerbevolking Exodus

De Duitse invasie van de Lage Landen en Frankrijk brengt op het continent een vluchtelingenstroom van miljoenen burgers teweeg. Angst en paniek vieren hoogtij. Uitgerust met enkel het broodnodige en in de hoop een veilig onderkomen te vinden, trekken veel vluchtelingen zo snel mogelijk

weg van het front. Colonnas vluchtelingen overspoelen de wegen en blokkeren zo geallieerde troepenversterkingen richting het front. Onophoudelijk worden de vluchtelingen onder vuur genomen door overvliegende Duitse vliegtuigen. Ook veel krijgsgevangenen, op weg naar een kamp, bevinden zich op straat. De chaos is enorm. In Groot-Brittannië verzamelen zich ondertussen gaandeweg de leiders van de overwonnen Europese landen. De hoop op een toekomstige overwinning en de herovering van hun gebieden verenigt de staats- en regeringsleiders in ballingschap.

Thema: Krijgsgevangenen

Na de Belgische overgave op 28 mei 1940 weten de Duitsers niet altijd goed wat aan te vangen met de grote groepen van ontwapende Belgische militairen. Soms worden ze gewoon naar huis gestuurd. Naar schatting 100.000 soldaten duiken tijdelijk onder of mengen zich onder de burgers.

Tijdens de gevechten in België worden zo'n 50.000 Belgische militairen gevangen genomen en na de capitulatie komen daar nog eens 175.000

*Craenhals, 1944,
© WHI, Brussel*

manschappen bij. Iets minder dan de helft van de Belgische strijdkrachten wordt zo te voet, per trein of met binnenschepen naar het *Reich* overgebracht, soms na een transitperiode in doorgangs- of groeperingskampen.

Groot-Brittannië, toevluchtsoord voor de democratieën

In de herfst van 1940 stelt Hitler zijn project voor een invasie van Groot-Brittannië uit. Niettemin blijft hij het eiland met bombardementen bestoken en belemmert hij met behulp van zijn duikboten de noodzakelijke bevoorrading van Groot-Brittannië. De Britse oorlogseconomie, die hoe dan ook al een achterstand had opgelopen tegenover de Duitse, raakt nog verder in het slop en uiteindelijk moet het land een beroep doen op de hulp van de Verenigde Staten, die nu snel het «arsenaal van de vrije wereld» worden, hoewel ze pas vanaf december 1941 in de oorlog stappen.

Thema: De Belgen en de oorlog De Belgen van Londen

Het Belgische leger en koning Leopold III zijn gevangen genomen door de Duitsers. De Belgische regering wordt na veel gedraal opnieuw samengesteld in Groot-Brittannië en ze levert de Belgische bijdrage aan het voortzetten van de strijd aan de zijde van de Britten. De regering telt aanvankelijk in haar rangen de ministers Hubert Pierlot (eerste minister), Paul-Henri Spaak (Buitenlandse Zaken), Camille Gutt (Financiën) en Albert De Vleeschauwer (administrateur-generaal van de Kongolese kolonie). Later zullen andere persoonlijkheden zich bij hen voegen. Anderzijds bestaat de Belgische gemeenschap in Groot-Brittannië uit 20.000 vluchtelingen.

Tijdens het bezoek

De zomer van 1940

Thema: de burgerbevolking Exodus

Door de Duitse inval worden de wegen overladen met miljoenen Belgen, Nederlanders en - na verloop van tijd - ook Fransen. Bewogen door angst, met de herinnering aan 1914, door geruchten of na evacuatieorders laat een deel van de bevolking zich overhalen tot de exodus. De ontheemden, die alleen het strikt noodzakelijke met zich meedragen, vluchten naar het westen en het zuiden, waar ze bij gebrek aan vrede tenminste een veilig onderkomen hopen te vinden. In colonnes versperren ze de wegen en hinderen zo de vlotte doorstroming van de geallieerde versterkingen die naar het front trekken. Onophoudelijk worden ze bestookt door de Duitse luchtmacht en al snel ontstaat er een gebrek aan levensmiddelen en drinkbaar water. De chaos is compleet.

Thema: Krijgsgevangenen

De officieren worden opgesloten in aparte kampen, de *Oflag* (*Offizierlager*, officierkampen); de onderofficieren, korporaals en soldaten in de *Stalag* (*Stammlager*, basiskampen). Die laatste groep wordt als enige verplicht tot dwangarbeid in boerderijen, bosbouwbedrijven of fabrieken. Vanaf juli 1940 kondigt Hitler de vrijlating aan van de Vlaamse krijgsgevangenen, een beslissing die kadert in het plan om een nieuwe *Flamenpolitik* te ontwikkelen. Enkelen zullen dit aanbod afwijzen. Veel soldaten zullen in de loop van de oorlog om medische redenen naar huis kunnen terugkeren. Zo'n 60.000 Belgische krijgsgevangenen herwinnen hun vrijheid in 1945. Bijna 1.680 manschappen overlijden tijdens hun gevangenschap.

E.G. Hofmans, Keuken van een krijgsgevangenen-kamp, Stalag XII D (Trier, Duitsland) © WHI, Brussel

Groot-Brittannië, toevluchtsoord voor de democratieën

Het bezette Europa beschouwt Groot-Brittannië als de verzamelaarsplaats bij uitstek voor alle tegenstanders van de Asmogendheden. In Londen worden de regeringen in ballingschap gevormd van België, Nederland, Tsjecho-Slowakije, Noorwegen en

Polen. Groot-Brittannië erkent de Franse persoonlijkheden, die zich verzamelen rond de centrale figuur van generaal de Gaulle, als een wettelijke autoriteit. De talrijke militairen die waren ontsnapt uit de bezette landen worden ofwel geïntegreerd in het Britse leger, ofwel gebundeld in nationale eenheden.

Voorstelling van de geallieerde vlaggen, Groot-Brittannië, 1943, © WHI, Brussel

Thema: de kolonies tijdens de oorlog Belgisch Congo en de oorlog

De gouverneur-generaal van Belgisch Congo, Pierre Ryckmans, mengt de kolonie in de strijd aan de zijde van Groot-Brittannië op het ogenblik dat de Belgische regering in ballingschap zich in Londen samenstelt.

De kolonie, een uitgestrekt land dat rijk is aan mineralen, blijkt voor de geallieerden een belangrijk reservoir aan grondstoffen op te leveren. De inspanningen worden aanvankelijk vooral gericht op de winning van koper, goud, chroom en andere mineralen en vervolgens op de winning van radioactieve elementen, die vereist zijn voor de productie van de atoombom. De verkoop van deze producten verschaft deviezen aan de Belgische Staat.

Op het militaire vlak levert de Congolese Openbare Weermacht (*Force Publique*) een niet te verwaarlozen bijdrage: 15.000 soldaten en 25.000 dragers worden eind 1940 gemobiliseerd en nemen deel aan verschillende militaire operaties in Afrika. In hoofdzaak zijn deze operaties gericht tegen Italië, dat op 27 november 1940 de oorlog verklaart aan België (Abessinië, Nigerië en het Midden-Oosten).

Openbare Weermacht, Congo, 1940-45, © WHI, Brussel

Activiteitenfiche

De zomer van 1940

Thema: de burgerbevolking Exodus

De oorlog doet duizenden Belgen op de vlucht slaan. Beladen met pak en zak, met kinderen, met fietsen, dikwijls te voet of soms met de auto worden de vluchtelingen meedogenloos onder vuur genomen door de Duitse luchtmacht.

Wat zijn de gevolgen van de Duitse inval voor België?

.....

.....

Waarom slaan sommige Belgen op de vlucht?

.....

.....

Thema: Krijgsgevangenen

225.000 Belgische soldaten worden krijgsgevangen genomen na de 18-daagse veldtocht.

‘17 mei 1941

Na verschillende dagen te hebben gemarcheerd, komen ze bij de oever van een rivier en worden ze binnengeleid in volledig door prikkeldraad omgeven kamp. Van daaruit worden ze als vee op aken gezet, waarmee normaal steenkool wordt vervoerd. Ze werden er met honderden op samengepakt; omdat ze met zoveel waren, konden niet eens gaan zitten. Er werden hen een paar stukken brood toegeworpen. Voor wie dorst had, was er het door de nabijgelegen fabrieken vervuilde Rijnwater. Na twee dagen misselijk van de stank op de aak te hebben doorgebracht, moesten ze opnieuw marcheren: sommigen honderd of tweehonderd kilometer, anderen nog veel meer, tot ze uiteindelijk hun eindbestemming bereikten: het krijgsgevangenenkamp.’

Anne SOMERHAUSEN, *Journal d'une femme occupée*, Brussel, 1988.

Wat vind je van de manier waarop deze krijgsgevangenen werden vervoerd?

.....

.....

.....

Bekijk de voorwerpen en documenten in de vitrine en probeer zo te achterhalen welk lot de Belgische krijgsgevangenen in de kampen te wachten stond.

.....

.....

.....

Groot-Brittannië, toevluchtsoord voor de democratieën

Er zijn ook militairen uit de door Duitsland bezette landen die naar Groot-Brittannië weten te ontsnappen. Ze laten zich inlijven bij het Britse leger om de strijd verder te zetten. Zo wordt Groot-Brittannië, het laatste Europese land dat Hitler het hoofd blijft bieden, een toevluchtsoord voor vluchtelingen uit alle door Duitsland bezette democratische landen.

Bestudeer de badges, insignes, vlaggen en uniformen in de twee vitrines en noem vijf Europese landen die de strijd tegen Duitsland vanuit Groot-Brittannië verderzetten.

.....

Hoeveel Belgen streden aan de kant van de Britten?

.....

In welke strijdmachten vindt je Belgische soldaten?

.....

.....

Thema: de kolonies tijdens de oorlog Belgisch Congo

Wat is de Weermacht?

.....

Waar streed ze?

.....

.....

Op welke manier heeft Congo nog een bijdrage geleverd aan de oorlog?

.....

.....

Activiteitenfiche (oplossing)

De zomer van 1940

Thema: de burgerbevolking Exodus

De oorlog doet duizenden Belgen op de vlucht slaan. Beladen met pak en zak, met kinderen, met fietsen, dikwijls te voet of soms met de auto worden de vluchtelingen meedogenloos onder vuur genomen door de Duitse luchtmacht.

Wat zijn de gevolgen van de Duitse inval voor België?

Het land verkeert in chaos en de bevolking staat doodsangsten uit. Duizenden gezinnen vluchten halsoverkop naar het buitenland. De Belgische regering vlucht naar Groot-Brittannië, maar de koning besluit het land niet te verlaten. Hij wil het voorbeeld volgen van zijn vader die in 1914 in het niet-bezette deel van België bleef om het leger aan te voeren.

Waarom slaan sommige Belgen op de vlucht?

Veel Belgen hebben als kind de Duitse inval van 1914 meegemaakt. Ze zijn bang dat de slachtpartijen die de Duitse militairen toen onder de burgers aanrichtten, zich zullen herhalen.

Thema: Krijgsgevangenen

225.000 Belgische soldaten worden krijgsgevangen genomen na de 18-daagse veldtocht.

‘17 mei 1941

Na verschillende dagen te hebben gemarcheerd, komen ze bij de oever van een rivier en worden ze binnengeleid in volledig door prikkeldraad omgeven kamp. Van daaruit worden ze als vee op aken gezet, waarmee normaal steenkool wordt vervoerd. Ze werden er met honderden op samengepakt; omdat ze met zoveel waren konden niet eens gaan zitten. Er werden hen een paar stukken brood toegeworpen. Voor wie dorst had, was er het door de nabijgelegen fabrieken vervuilde Rijnwater. Na twee dagen misselijk van de stank op de aak te hebben doorgebracht, moesten ze opnieuw marcheren: sommigen honderd of tweehonderd kilometer, anderen nog veel meer, tot ze uiteindelijk hun eindbestemming bereikten: het krijgsgevangenenkamp.’

Anne SOMERHAUSEN, *Journal d'une femme occupée*, Brussel, 1988.

Wat vind je van de manier waarop deze krijgsgevangenen werden vervoerd?

Door de erbarmelijke omstandigheden waarin het transport plaatsvindt, worden veel krijgsgevangenen onderweg ziek of zullen ze het kamp nooit bereiken. Bij aankomst zijn de meesten erg verzwakt. Er zijn er ook die onderweg trachten te ontsnappen. Op een kaart achterin de vitrine kun je zien hoe groot de afstanden tussen de krijgsgevangenenkampen wel waren.

Bekijk de voorwerpen en documenten in de vitrine en probeer zo te achterhalen welk lot de Belgische krijgsgevangenen in de kampen te wachten stond.

Vergeet niet dat er een groot verschil bestaat tussen gevangenen- en uitroeiingskampen! De levensomstandigheden in het kamp zijn dan wel hard, toch worden de Belgische krijgsgevangenen er al met al goed behandeld. De gewone soldaten (niet de officieren) moeten er (vaak zware) arbeid verrichten, zoals dijken aanleggen of op het veld werken. Hun familie mag hen in principe eten sturen, maar door de voedselschaarste in bezet België is dat niet altijd mogelijk. Veel soldaten hebben last van heimwee en missen hun familie, wat in veel gevallen tot depressie leidt.

Groot-Brittannië, toevluchtsoord voor de democratieën

Er zijn ook militairen uit de door Duitsland bezette landen die naar Groot-Brittannië weten te ontsnappen. Ze laten zich inlijven bij het Britse leger om de strijd verder te zetten. Zo wordt Groot-Brittannië, het laatste Europese land dat Hitler het hoofd blijft bieden, een toevluchtsoord voor vluchtelingen uit alle door Duitsland bezette democratische landen.

Bestudeer de badges, insignes, vlaggen en uniformen in de twee vitrines en noem vijf Europese landen die de strijd tegen Duitsland vanuit Groot-Brittannië verderzetten.

België, Frankrijk, Nederland, Noorwegen, Polen, Joegoslavië, Tsjecho-Slowakije.

Hoeveel Belgen vochten mee met de Britten?

Ongeveer 1.200 Belgen vluchtten naar Groot-Brittannië om de strijd van daaruit verder te zetten, plus de 4.500 Belgen van de Brigade Piron, die onder andere deelnam aan de landing in Normandië.

In welke legeronderdelen waren er Belgen aanwezig?

De meeste vervoegen de rangen van de Belgische afdeling van de Britse marine (Royal Navy) en de twee volledig Belgische eenheden van de Britse Luchtmacht (Royal Air Force). Een aantal diende bij de SAS, de Britse speciale eenheden.

Thema: de kolonies tijdens de oorlog Belgisch Congo

Wat is de Weermacht?

De Force Publique of Openbare Weermacht was het koloniale leger van Congo, dat hoofdzakelijk politiefuncties verrichtte. Tijdens de Tweede Wereldoorlog nam ze deel aan de gevechten.

Waar streed ze?

In 1941 vocht de Weermacht samen met de Britten tegen het Italiaanse leger in Abessinië (Ethiopië).

Tussen 1942 tot 1943 was ze in Nigeria gelegerd, in afwachting van een eventuele aanval op de Franse troepen in Vichy. Daarna werd ze naar Birma gestuurd. Ze is nooit ingezet in Europa.

Op welke manier heeft Congo nog een bijdrage geleverd aan de oorlog?

Dankzij de ontginning van kostbare metalen en mineralen (diamanten, uranium, koper, tin) en de rubberwinning kan België zijn oorlogsschulden betalen door de oorlogsindustrie (in de eerste plaats die van de Verenigde Staten) van de nodige grondstoffen te voorzien.

Asmogendheden

Bondgenootschap tussen Duitsland, Italië en Japan. Ze werden ook de Axis genoemd. Japan, Duitsland en Italië sluiten een overeenkomst waarin zij beloven elkaar te zullen steunen als de Verenigde Staten een van hen aanvalt.

Atlantikwall

Duitse verdedigingslinie van ruim 2.500 kilometer langs de grens van Noorwegen, Denemarken, Duitsland, Nederland, België en Frankrijk. De Duitsers waren nog het meest beducht op het gevaar van de zee. De geallieerden waren in de lucht zeker niet sterker maar een verrassingsaanval zou zeker vanaf de zee komen. De Duitsers bouwden duizenden bunkers langs de kust van Noorwegen tot aan het uiterste puntje van Zuid-Frankrijk. Op het strand en in de duinen werden landmijnen geplaatst.

Atoombom

Raketten met kernkoppen die enorme schade en tienduizenden doden veroorzaakten op 6 (Hiroshima) en 9 (Nagasaki) augustus 1945. Japan gaf zich hierna onvoorwaardelijk over.

BBC

De BBC zorgde ervoor dat Radio België uit kon zenden en bezet België kon toespreken. Maar ook de BBC zelf was populair, de Belgische radio stond onder controle van de Duitsers, dat vertrouwde men niet. De bijnaam van de BBC was dan ook de Betrouwbare Berichten Centrale.

Bezet

Als een land zelf niets meer over de politiek, het leger, de politie, wetten en de rechtspraak heeft te zeggen spreken we van een land dat bezet is.

Blitzkrieg

Op 1 september 1939 viel het Duitse leger Polen binnen, dat ging volgens de zogenaamde overrompelingstactiek met de inzet van tanks, vliegtuigen, parachutisten en grondtroepen.

Bolsjewisten (Bolsjewieken)

Russische Marxisten naar het idee van Lenin die later de Communistische Partij van de Sovjet-Unie zouden vormen. Veel westerse landen waren net zo fel gekant tegen het Bolsjewisme als het Duitsland van Hitler.

Capitulatie

Overgave van een land aan een vreemde mogendheid. Duitsland tekende op 8 mei de volledige overgave.

Censuur

Toezicht en controle op alles wat wordt uitgebracht zoals films, boeken, brieven en kranten.

D-Day

Op 6 juni 1944 landen geallieerde troepen op de Normandische kust. De 'D' is een militaire aanduiding, onterecht wordt er wel eens 'Decision-Day' van gemaakt.

Denazificatie

Duitse politici en militairen moesten na de oorlog ervan doordrongen worden dat het nazisme kansloos was en zou blijven. Niet in mindere mate gold dit voor het Duitse volk, wat een onmogelijke taak is gebleken hoewel het merendeel van de Duitsers de oorlog, Hitler en een groot Duitsland verwerpt.

Derde Rijk

Hitler riep in 1933 het Derde Rijk uit toen hij de macht kreeg van het Duitse volk. Er wordt ook wel gesproken van het Duizendjarige rijk. Het was de opvolger van de Weimar Republiek.

De term komt uit het boek *Das Dritte Reich* van Arthur Moeller van den Bruck uit 1923. Het eerste rijk was het Heilig Roomse Rijk en het tweede het Duitse Keizerrijk van 1871 tot 1918.

Einsatzgruppen

Concentratiekampen bestonden al langer maar vernietigingskampen nog niet, toen de ovens op volle toeren draaiden hadden elitetroepen al een ware slachting aangericht onder Joden in met name het oosten.

Ook communisten, zigeuners en journalisten moesten het vaak ontgelden. Er waren vier van dit soort moordcommando's die meer dan een miljoen moorden op hun geweten hebben.

Endlösung (Endziel)

De Duitsers wilden zich ontdoen van de Joden. Omdat ze de gehele Joodse populatie wilden uitroeien kan er gesproken worden van een genocide.

Fascisme

Politiek die gericht is op de centrale leiding van een land, het volk is ondergeschikt aan een extreem sterke vorm van nationalisme.

Fall Blau

In 1942 probeerden de Duitsers het Rode leger definitief te verslagen, de Slag om Leningrad verloren de nazi's en luidde de ineenstorting van het Duitse Rijk in.

Fall Gelb

Codenaam van de Duitsers voor het plan om Nederland, België en Luxemburg binnen te vallen en in te lijfen. Nederland viel op 15 mei, België en Luxemburg op 28 mei 1940.

Fall Rot

Na *Fall Gelb* was Frankrijk aan de beurt, de codenaam voor de inval in Frankrijk was *Fall Rot*. Na twintig dagen viel Frankrijk op 25 mei 1940.

Fall Weiss

Dit was het Duitse plan om Polen binnen te vallen en te veroveren. Deze inval in september 1939 was de aanleiding tot de Tweede Wereldoorlog.

Fat Man

Bijnaam van de kernbom die op 9 augustus 1945 door de Verenigde Staten boven de Japanse stad Nagasaki tot ontploffing werd gebracht. De atoombom op Hiroshima werd *Little Boy* genoemd (6 augustus 1945.)

Freya

Naar deze godin van de vruchtbaarheid is het Duitse radarsysteem vernoemd dat in de Tweede Wereldoorlog werd gebruikt

Führer

Hitler liet zich vanaf 1934 aanspreken met *Führer*, wat in het Duits 'leider' betekent.

Geallieerden

Bondgenootschap tussen Engeland, de Verenigde Staten, Canada en de Sovjet-Unie die de voornaamste 'vijanden' van het Duitse regime vormden.

Genocide

Volkerenmoord.

Hakenkruis

Hitler voerde een symboolpolitiek waarbij ook uiterlijk vertoon belangrijk was. Naast de SS tekens en het IJzeren kruis werd ook het hakenkruis ingevoerd als symbool voor het nationaal-socialisme. Zie ook 'Swastika'.

Holocaust

De systematische uitroeiing van het Joodse volk. Hetzelfde als 'Shoah'.

KdF

Kraft Durch Freude (kracht door vreugd) was de beloning aan hen die zich uitmuntend toonden qua inzet voor nazi-Duitsland. De eerste auto die voor het volk werd gebouwd heette eveneens de 'KdF', later werd dit de Volkswagen Kever.

Kriegsmarine

Onderdeel van de Duitse Wehrmacht.

KZ (Konzentrationslager)

Duits voor concentratiekamp

Lager

Duits voor kamp (Konzentrationslager, KZ)

Lebensraum

Toen Hitler in 1933 aan de macht kwam wilde hij meer levensruimte voor iedere Duitser, dat wilde hij bereiken door een groot Duits rijk te stichten. Dit streven kwam bekend te staan onder de term *Grossraumpolitik*.

Luftwaffe

De Duitse luchtmacht. De Duitsers zelf gebruikten het woord echter in veel bredere zin. Als de geallieerden kwamen om een Duitse stad te bombarderen werd er '*Luftwaffe*' geroepen. In 1935 liet Hitler door Göring de *Wehrmacht* opbouwen, iets wat internationaal moeilijk lag omdat Duitsland als agressor in de Eerste Wereldoorlog zich niet mocht herbewapenen. In vijf jaar tijd stond er een modern oorlogsapparaat waarvan de *Luftwaffe* een zeer belangrijk en gevreesd onderdeel was.

Nacht-und-Nebel-Erlass

Angst aanjagen was een van de middelen die de nazi's gebruikten. Aan het eind van de zomer van 1941 pakten de Duitsers lukraak mensen op die verdacht werden van mogelijke verzetsdaden, maar wat op dat moment (nog) niet bewezen kon worden. Zij werden tewerkgesteld in Duitse kampen maar kwamen nooit terug.

Navajo

De meeste Indianen in Amerika spreken Navajo, deze taal is zo gecompliceerd dat het Amerikaanse leger Navajo Indianen

inzette om gecodeerde berichten over de oorlog met Japan op te stellen. De Japanners hebben de code nimmer kunnen kraken.

Nazi

Duitse afkorting van ‘nationaalsocialist’, de gedachte dat Duitsers beter waren dan anderen lag ten grondslag aan deze beweging.

Neurenberg

In deze Duitse plaats werden na de oorlog veel processen tegen oorlogsmisdadigers gevoerd.

Neurenberger Wetten

De rassenwetten van Neurenberg waren anti-Joodse wetten uit 1935 om Joden rechten te ontfangen.

NKVD

De Russische geheime Dienst. Voor het eerst deden zij van zich spreken toen 20.000 Poolse militairen, waaronder veel officieren, bij Katyn in Polen door hen werden afgeslacht.

NSKK

Een vrij onbekend onderdeel van de Duitse NSDAP, de politieke beweging van Hitler. In alle bezette gebieden had de NSKK een afdeling.

Propaganda

Tijdens de bezettingsjaren probeerde Hitler het volk voor te houden dat ze maar beter mee konden werken want dan stonden hen mooie dingen te wachten.

Radioboedochappen en filmpjes met vrolijke tafereeltjes en kinderen op schoot bij Duitse soldaten moesten de indruk wekken dat het allemaal wel meeviel met de verschrikkingen. In de persoon van Goebbels had Hitler een verantwoordelijke aangesteld als minister van propaganda.

RAF

De Britse luchtmacht, ‘*The Royal Air Force*’.

Rassenleer

Wetenschappelijk ‘bewijs’ dat bepaalde mensenrassen minderwaardig zijn. De nazi’s gingen ervan uit dat het Germaanse ras verheven was boven andere rassen en dat die dus uigeroeid moesten worden. Deze theorie wordt door zo weinig mensen serieus genomen dat er van ‘bewijs’ geen sprake is.

Rassenzuivering

Op grond van afkomst een gehele bevolkingsgroep verwijderen uit de samenleving.

SA

De Sturmabteilung werd al in 1921 opgericht om partijbijeenkomsten te beleggen maar later hield ze zich ook bezig met het intimideren van politieke tegenstanders. SA-leden werden ook wel aangeduid als “de bruinhemden”.

Schutzstaffel (SS)

De Duitse beschermingsdienst die direct gelieerd was aan de NSDAP en ingezet werd om angst aan te jagen en Joden op te pakken

Shoah (sjoa)

Dit betekent letterlijk ‘vernietiging’ of ‘ramp’. Het staat voor de vervolging en moord op Joden tijdens de Tweede Wereldoorlog.

Sippenhaftung

Sippenhaftung is een collectieve bestraffing van doorgaans onschuldige familieleden van een dader. Dat vond niet alleen plaats onder de mensen die slachtoffer van het Duitse regime waren maar ook onder de nazi's zelf.

Swastika

Dit ‘hakenkruis’ stond symbool voor het nazisme. Hitler misbruikte een oud godsdienstig symbool van hindoes en boedhisten. De swastika staat bijvoorbeeld afgebeeld op de voet van Boeddha. Het symbool komt echter ook voor op christelijke grafmonumenten bij Rome en op Griekse en Romeinse mozaïekvloeren.

U-Boot

‘*Unterseeboot*’, onderzeeboot van de Duitsers.

V1 en V2 en V3

De V1, Vergeltungswaffe 1 (vergeldingswapen) was eigenlijk ontworpen als een luchtafweerbom maar werd al snel ingezet als aanvalsbom. De vliegende bom had een motor die ontstak als de druk rondom de raket een bepaalde waarde had. Op basis van de hoeveelheid kerosine en afstand konden de Duitsers redelijk nauwkeurig de raketten neer laten komen.

De V2 was zijn opvolger en werd geen vliegende bom maar een raket genoemd. De V3 was een kanon dat zware bommen kon afschieten.

V-E-Day

De dag dat Europa officieel bevrijd werd verklaard, 8 mei 1945.

V-J-Day

De dag dat Japan officieel verslagen was door de Amerikanen, 15 augustus 1945.

Vichy-Frankrijk

Deels was Frankrijk bezet gebied, maar in het zuiden was een groot gebied onder controle van maarschalk Pétain die openlijk sympathiseerde met de nazi's. Pétain leidde het land tijdens de Tweede Wereldoorlog. Er werden veel Joden uitgeleverd aan de Duitsers, diverse overheidsinstanties werkten daaraan mee.

Waffen SS

De militaire tak van de SS.

Wannsee-conferentie

Op 20 januari 1942 kwamen nazi's en hoge Duitse ambtenaren bijeen in een villa aan de Duitse *Grosse Wannensee*, niet ver van Berlijn, om te bespreken hoe ze de Joden het snelst konden uitroeien. Besloten werd om vernietigingskampen in te richten met gaskamers en verbrandingsovens.

Weerwolf

In 1944 droeg Hitler Joseph Goebbels op om een groep strijders samen te stellen die aanslagen moesten plegen achter de linies van de geallieerden. De weerwolven werden geen succes omdat velen werden opgepakt en daardoor het moreel onder anderen tot een dieptepunt zank.

Wehrmacht

De complete Duitse defensiemacht: de Landmacht (*Heer*), Luchtmacht (*Luftwaffe*) en Zeemacht (*Kriegsmarine*).

Westwall

Duitse verdedigingslinie van ruim 600 kilometer langs de Nederlandse, Belgische, Luxemburgse en Franse grens. De geallieerden noemde deze de Siegfriedlinie. In de Eerste Wereldoorlog hadden de Duitsers een verdedigingslijn die zo heette.

Bibliografie

Hieronder vindt u een selectie van algemene werken over het interbellum, die de leerlingen kunnen helpen bij het uitdiepen van het thema. Daarbij komen dan nog referenties over onderwerpen die in de tentoonstelling minder aan bod komen.

Woordenboeken

Paul ARON & José GOTOVITCH (dir.),

Dictionnaire de la Seconde Guerre mondiale en Belgique.

Bruxelles: André Versaille, 2008.

Isabelle BOURNIER & Marc POTTIER,

Atlas de la Seconde Guerre mondiale, Bruxelles, Casterman,

2006.

I.C.B. DEAR,

The Oxford Companion to World War II, Oxford-New York

University Press, 2001.

Philippe MASSON (dir.),

Dictionnaire de la Seconde Guerre mondiale (2 vol.). Paris,

Larousse, 1979-1980.

Monografieën

Antony, BEEVOR

The Second World War, London, 2012.

Crete – The Battle and the Resistance, London, 1990.

Stalingrad, London, 1998.

Berlin: The Downfall, 1945, London, 2002.

Chris, BELLAMY

Absolute War, Soviet Russia in the Second World War, London,

2007.

Marnix, BEYEN

Oorlog en verleden. Nationale geschiedenis in België en

Nederland, 1938-1947, 2002.

J. BOURKE,

The Second World War: A people's History, Oxford, 2001.

Christopher BROWNING,

Des hommes ordinaires: le 101e bataillon de réserve de la police

allemande et la Solution finale en Pologne. Paris, Tallandier,

2007.

- Haruko Taya COOK & Theodore F. COOK,
Japan at War, 1993.
- Albert, DE JONGHE
Hitler en het politieke lot van België, 1972.
- Luc DE VOS en Frank, DECAT,
Mei 1940, van Albertkanaal tot Leie, 1990.
- Luc, De Vos,
De bevrijding. Van Normandië tot de Ardennen, 1994.
- Bruno, DE WEVER,
Greep naar de macht. Vlaams-nationalisme en Nieuwe Orde: het VNV, 1933-1945, 1994.
- Adrian, GILBERT,
POW: allied prisoners in Europe, 1939-1945, Londres, John Murray, 2006.
- José GOTOVITCH et Jules GÉRARD-LIBOIS,
L'an 40 : la Belgique occupée, Bruxelles, CRISP, 1971.
- Ian, KERSHAW,
Hitler 1889-1936: Hubris, London, 1998.
Hitler, 1936-1945: Nemesis, London, 2000.
- Hein A.M., KLEMMANN,
'Waarom honger in Europa in de Tweede Wereldoorlog?' in DE KEIZER, Madelon e.a. (red)., *Thuisfront. Oorlog en economie in de twintigste eeuw*, 2003.
- Ruth LEISEROWITZ,
Von Ostpreussen nach Kyritz. Wolfskinder auf dem Weg nach Brandenburg. Postdam, 2003.
- Primo LEVI,
Is dit een mens, Meulenhoff, 2010.
- Alie NOORLAG,
Een leven lang gezwegen. Getuigenissen van voormalige NSB'er en hun familie. Amsterdam: Profiel Uitgeverij.
- *Reflections, IWM Holocaust Exhibition Teachers' Guide*, London, 2000.
- Aline SAX,
Voor Vlaanderen, Volk en Führer. De motivatie en het wereldbeeld van Vlaamse collaborateurs tijdens de Tweede Wereldoorlog. 1940-1945. Antwerpen, Manteau, 2012.

Bärbel SCHMIDT,

Geschichte und Symbolik der gestreiften KZ-Häftlingskleidung,
Dissertation, Universität Oldenburg, 2000

URL: <http://oops.uni-oldenburg.de/volltexte/2000/440/>
(29/05/2012).

Peter SCHRIJVERS,

*De hel die Europa heet. Amerikaanse frontsoldaten in de Tweede
Wereldoorlog*. Amsterdam, Manteau, 2003.

Pieter SERRIEN,

Zo was onze oorlog. Getuigenissen over de Tweede

Wereldoorlog in België. Antwerpen: Manteau, 2014, p.163.

*Wandelen in Mortsel. Historische wandeling Bombardement 5
april 1943*. Mortsel, 2009, p.4.

*Elke dag angst. De terreur van de V-bommen in België (1944-
1945)*. Antwerpen, 2016.

Anneleen SPIESSENS,

“Gekleurd verleden: over geschiedenis, herinnering en mythe.”

In *Témoigner – entre Histoire et Mémoire*, 2011 (consulté en
ligne www.auschwitz.be en septembre 2017), p.119.

Veerle VAN DEN EECKHOUT ,

Twintig Ninoofse vrouwen en de repressie na de Tweede

Wereldoorlog. De rol van de getuige en de verdachte in

repressieonderzoeken na de Tweede Wereldoorlog, RUG, 2009.

Jan VELAERS & Herman VAN GOETHEM,

Leopold III, de Koning, het Land, de Oorlog, Lannoo, 1994, p.
329.

Etienne VERHOEYEN ,

België bezet 1940-1944, Brtn, 1993.

Het pedagogische aanbod van het WHI

GELEIDE BEZOEKEN: aangepast aan elk niveau. Groepen van max. 15 of 25 leerlingen, naargelang het thema : 70 € (week) – 80 € (weekend)

Mogelijke thema's: algemene rondleiding, de middeleeuwen, België in de 19e eeuw, het interbellum, de Eerste Wereldoorlog, de Tweede Wereldoorlog, vliegtuigen, museologie, propaganda, dynastie, internationaal humanitair recht, ...

ANIMATIES: voor een verjaardag of een namiddag met vriendjes.

De animatie belicht de collecties op ludieke en interactieve wijze.

Groepen van max. 15 kinderen: 85 € (week) – 95 € (weekend)

Mogelijke thema's: Missie Regenboog, Op de vleugels van de wind, Beestig!, Ridder in de middeleeuwen, Pas op! Propaganda.

PEDAGOGISCHE DOSSIERS: dossiers voor de leerkrachten en vragenlijsten voor de leerlingen om een bezoek aan het Koninklijk Legermuseum voor te bereiden, te begeleiden en af te ronden. Gratis te downloaden op onze website www.klm-mra.be, rubriek Uw bezoek/Educatie/Pedagogische dossiers:

- voor het lager onderwijs: De dynastie, Leven en dood in de loopgraven van de Eerste Wereldoorlog, Als stenen konden spreken, De geschiedenis van de luchtvaart, Interbellum, De Tweede Wereldoorlog
- voor het middelbaar: Als stenen konden spreken, Propaganda, Internationaal humanitair recht, Het interbellum, De Tweede Wereldoorlog

SPELBLAADJES: gratis te downloaden op onze webstek, om de permanente collecties en de tijdelijke tentoonstellingen spelenderwijs te verkennen.

Mogelijke thema's: De 19^e eeuw, De Tweede Wereldoorlog, De luchtvaart, Antarctica, #100Masters, Geocaching.

REIZENDE TENTOONSTELLING: Nodig de geschiedenis uit in uw school of gemeente! We beschikken over zes reizende tentoonstellingen over verschillende onderwerpen die u kunt uitlenen. De prijs bevat de verzekering, het transport en het opstellen. Wij komen dan de tentoonstelling van uw keuze opbouwen.

Naargelang de tentoonstelling kunt u ook beroep doen op onze ervaren gidsen. Ze begeleiden op een interactieve manier groepen door de tentoonstelling. Wilt u ook een van de tentoonstellingen in uw school of bij u in de buurt, aarzel dan niet om ons te contacteren!
Thema: Verzet in Europa, Deportatie
Info en reservatie: 02 737 78 23 of herinnering@whi.be

EEN BEZOEK AAN DE SITE BREENDONK

Van september 1940 tot september 1944 verbleven zo'n 3.600 gevangenen in Breendonk. Als gedenkteken is het Fort van Breendonk, een van de best bewaarde kampen in Europa, symbool voor het lijden en de dood van alle slachtoffers van het nazisme.
Info en reserveringen: <http://www.breendonk.be>

EEN BEZOEK AAN DE SITE BASTOGNE BARRACKS

Sinds 2010 is er het Interpretatiecentrum van de Tweede Wereldoorlog in Bastenaken ondergebracht. Het parcours bestaat uit een reeks tentoonstellingsruimten en een aantal plekken die een belangrijke rol speelden in de Slag om de Ardennen, zoals de kelder van Mc Auliff of de eetzaal waar de kerstmaaltijd werd gehouden. U kunt ook een bezoek brengen aan het 'Vehicle Restoration Centre', waar de pantsers van het WHI een nieuw leven beginnen.

Bastogne Barracks, Quartier Slt. Heintz - Rue de la Roche 40 - 6600 Bastenaken

Bezoek op reservatie: 0032(0)61/24 21 24 of bb.whi@skynet.be

Duur: ongeveer 2 uur

<https://www.warheritage.be/fr/sites>

<http://www.bastognebarracks.be/>